

Kamienie milowe w polskim piśmiennictwie z zakresu historii kartografii

Przy okazji rozpatrywania najważniejszych wydarzeń w dziejach rozległej dziedziny działalności ludzkiej, jaką jest szeroko rozumiana kartografia, w tym jej pomnikowych wytworów zarówno w skali światowej jak i regionalnej, warto przyjrzeć się pod tym kątem również dyscyplinie, która się owymi dziejami zajmuje, mianowicie historii kartografii. Badania dorobku kartografii, odzwierciedlone w obfitej literaturze z tego zakresu, także zasługują na odrębną analizę i ocenę. W tym miejscu przedmiotem takiego właśnie przeglądu wraz z próbą wyeksponowania tzw. kamieni milowych jest uprawiana od ponad dwustu lat polska historia kartografii, a konkretnie jej dorobek piśmienniczy, dotyczący zarówno map ziem polskich, jak i kartografii powszechnej.

Próbkę dokonania zamierzonego przeglądu należy poprzedzić informacją o podstawowych źródłach bibliograficznych z zestawieniami polskich publikacji z zakresu historii kartografii. Dla okresu sprzed 1939 roku jest to praca T. Gwardaka (1977)¹, dla lat powojennych bibliografia B. Olszewicza (1971)² i jej kontynuacja w pięciorocznych wykazach W. Wernerowej, publikowanych systematycznie w latach 1978–1992³, a ponadto bieżące bibliografie selektywne w powojennym (od 1969 r.) „Polskim Przeglądzie Kartograficznym” oraz „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”.

Już pobieżna analiza powyższych zestawień pokazuje, jak niezwykle zróżnicowany pod wieloma względami jest nasz dotychczasowy dorobek piśmienniczy w omawianej tu dziedzinie. Na dorobek ten obok wartościowych syntez ogóln-

¹ T. Gwardak, *Polskie piśmiennictwo kartograficzne (1659–1939)*, „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki”, t. 111, Wrocław 1977.

² B. Olszewicz, *Dorobek polskiej historii geografii i kartografii w latach 1945–1969*, Instytut Historii PAN, Warszawa 1971.

³ W. Wernerowa, *Bibliografia polskiej historii geografii i kartografii 1970–1975*, Wrocław 1978; W. Wernerowa, *Bibliografia polskiej historii geografii i kartografii 1976–1980*, Wrocław 1982; W. Wernerowa, *Bibliografia polskiej historii geografii i kartografii 1981–1985*, Wrocław 1986; W. Wernerowa, *Bibliografia polskiej historii geografii i kartografii 1986–1990*, Wrocław 1992; zob. także B. Konopska, *Powojenny dorobek polskiej historii kartografii w świetle bibliografii B. Olszewicza i W. Wernerowej*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, t. 22, 1990, nr 1–2, s. 20–22.

krajowych lub regionalnych, podsumowujących wieloletnie badania ich autorów, bardziej lub mniej szczegółowych opisów i ocen poszczególnych dzieł, prac konkretnych kartografów, wybranych dziedzin kartografii, informacji o dokonanych odkryciach nieznanymi dotychczas map lub ich nieznanymi wydań, składają się także bardzo liczne prace o charakterze dokumentacyjnym w postaci kartobibliografii, katalogów i opisów różnych kolekcji o bardzo różnym zakresie terytorialnym i tematycznym, pomijając już recenzje publikacji z tego zakresu oraz sprawozdania z wszelkiego rodzaju wydarzeń związanych z naszą dziedziną (od prawie czterdziestu lat przede wszystkim ogólnopolskich konferencji historyków kartografii).

Wybranie z tego liczącego ponad trzy tysiące pozycji zbioru tych prac, które możemy uważać za „kamienie milowe”, nie jest łatwe i musi być z natury subiektywne. Tym niemniej próbę taką warto podjąć, aby chociażby przypomnieć współczesnemu pokoleniu opracowania często z dość odległej przeszłości, uważane dziś przez znawców przedmiotu za pionierskie, inspiratorskie lub fundamentalne. Listę taką można zestawić chronologicznie, niezależnie od charakteru i formy owych „kamieni” (jak w zamieszczonym w tym tomie opracowaniu W. Żyszkowskiej i L. Szaniawskiej) lub można przyjrzeć się osobno poszczególnym kategoriom publikacji i przypomnieć spośród nich najważniejsze.

W tym miejscu wybrano drugie podejście, robiąc jednak wyjątek dla wczesnego okresu naszych badań z historii kartografii, obejmującego koniec XVIII i cały wiek XIX, kiedy to ukazało się zaledwie kilka ważnych, a przy tym bardzo różnych publikacji z tego zakresu. Były to kolejno: najstarsza praca polskiego autora poświęcona historii kartografii – opis sześciu map żeglarskich Morza Czarnego Jana Potockiego, opublikowany w Wiedniu w 1796 roku⁴, następnie artykuł Michała Homolickiego o XVI-wiecznych planach Wilna (1843), znana *Mappografia dawnej Polski* Edwarda Rastawieckiego (1846), fundamentalne czterotomowe dzieło Joachima Lelewela *Géographie du Moyen Age* (1852–1857), rozprawa Bronisława Gustawicza *Zarys historyczny kreślenia kart geograficznych* (1882) oraz katalog map w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu Edmunda Calliera (1884).

Intensywniejsze badania dziejów kartografii, w szczególności dawnych map ziem polskich rozpoczęto dość późno, około 1900 roku. Ich prezentację otwierają pionierskie prace Franciszka Bujaka o początkach kartografii staropolskiej (1900) i średniowiecznych mapach żeglarskich (1903) oraz Ludwika A. Birkenmayera o mapie B. Wapowskiego (1901).

Następne XX-wieczne „kamienie milowe” polskiego piśmiennictwa z interesującej nas dziedziny spróbujemy wybrać osobno dla jego poszczególnych kategorii. Tak więc w ważnym dla wszystkich badaczy nurcie bibliograficzno-dokumentacyjnym powinniśmy wymienić przynajmniej znane zestawienia Bolesława Olszewicza, nazwane przez niego „przeglądami chronologiczno-

⁴ Podstawowe dane bibliograficzne o wymienionych tu wybiórczo pracach są zestawione alfabetycznie na końcu tekstu.

-bibliograficznymi”, obejmujące okres od XV do końca XIX wieku, opublikowane w latach 1930–1932 i 1998, pierwszy zredagowany przez Karola Buczkę i zniszczony przez Niemców zeszyt *Monumenta Poloniae Cartographica* (1939), a przede wszystkim nieoceniony sześciotomowy *Centralny katalog zbiorów kartograficznych w Polsce*, wydawany z inicjatywy i początkowo pod redakcją Mariana Łodyńskiego w latach 1961–2000. Dochodzą do tego bardzo liczne kartobibliografie i katalogi poszczególnych zbiorów i rodzajów map oraz ich wystaw, z których przypomnijmy tylko pięć: katalog atlasów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie opracowany przez Mikołaja Dzikowskiego (1940), *Polskie mapy narodowościowe, wyznaniowe i językowe. Bibliografia (lata 1827–1967)* Andrzeja Gawryszewskiego (1969), *Katalog dawnych map Rzeczypospolitej Polskiej w kolekcji Emeryka Hutten Czapskiego* opracowany przez Wojciecha Kreta (1978), *Plany miast w polskich archiwach państwowych* – katalog opracowany pod kierunkiem Andrzeja Tomczaka (1996) oraz katalog wystawy kolekcji Tomasza Niewodniczańskiego *Imago Poloniae* (2002).

Na nasz dorobek odnoszący się do dziejów kartografii powszechnej składają się, poza wymienionymi już klasycznymi pracami J. Lelewela i F. Bujaka, m.in. opracowania Bożeny Modelskiej-Strzeleckiej (1959), Jerzego Strzelczyka (1970), Wojciecha Iwańczaka (1990) i K. Zalewskiej-Lorkiewicz (1997) o kartografii średniowiecznej, Lucyny Szaniawskiej (1981), Józefa Babicza (1992) i Beaty Medyńskiej-Gulij (2011) o kartografii Renesansu oraz próba przedstawienia zarysu dziejów światowej kartografii do końca XIX wieku, podjęta przez Mieczysława Sirkę (1999).

Dawna kartografia całości ziem polskich została przeanalizowana i oceniona przede wszystkim w dwóch klasycznych i najczęściej cytowanych monografiach – najpierw w *Polskiej kartografii wojskowej* Bolesława Olszewicza (1919 i 1921), a przede wszystkim w *Dziejach kartografii polskiej od XV do XVIII wieku* Karola Buczka, które po polskim wydaniu w 1963 r. miały także dwa wydania w języku angielskim (1966 i 1982). Z kolei kompleksowego podsumowania dorobku kartografii polskiej po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. podjęli się Stanisław Pietkiewicz (1969) i Wiktor Grygorenko (1996).

Znacznie liczniejsze są syntez regionalne, wśród których wybija się również trzykrotnie wydana (w 1971, 1989 i 2011 z nieco zmienionym tytułem) monografia Stanisława Alexandrowicza *Rozwój kartografii Wielkiego Księstwa Litewskiego od XV do połowy XVIII wieku*. Ukazały się także monografie dotyczące kartografii innych regionów Polski, kolejno Wołynia K. Buczka (1935), Śląska Juliana Janczaka (1976), Wybrzeża Gdańskiego Jana Szeli (1982), Pomorza Zachodniego Mieczysława Stelmacha (1994) oraz ważne dla obrazu dawnej kartografii dzisiejszego terytorium Polski ostatnie monografie Radosława Skryckiego o mapach Nowej Marchii (2008) i kartografii topograficznej zaboru Pruskiego Andrzeja Koniasa (2010).

Osobną grupę stanowią opracowania dotyczące wybranych dziedzin kartografii lub kategorii map. Tu tylko jako przykłady przytoczymy pracę Lecha Ratajskiego

o polskiej kartografii ekonomicznej XX wieku (1965), Janiny Piaseckiej o kartografii hydrograficznej (1970) i Beaty Konopskiej o polskich atlasach historycznych (1984). Należy tu wyróżnić ważne prace o dziejach polskiej kartografii wojskowej XX wieku: unikatową rozprawę dotyczącą lat 1918–1945 Bogusława Krassowskiego (1974) i obejmującą także czasy najnowsze książkę Eugeniusza Sobczyńskiego (2000).

Inna kategoria publikacji ze swoimi „kamieniami milowymi” to opracowania działalności i dorobku poszczególnych kartografów z niewątpliwie najważniejszą pracą K. Buczka o Karolu Perthéesie napisaną już przed wojną, ale opublikowaną w całości dopiero w 2003 roku oraz obszernym artykułem Władysława Pawłaka o Eugeniuszu Romerze jako kartografie (2004). Najliczniejsze są natomiast prace dotyczące pojedynczych map lub ich serii. Jest ich kilkaset, w tym co najmniej kilkanaście zasługujących na wyróżnienie. W tym miejscu przypomnijmy tylko pionierską rozprawę Henryka Merczynga o mapie Litwy z 1613 roku (1913), stanowiącą inspirację dla wielu badaczy dokładności dawnych map, następnie artykuły Romana Jacyka (1932) i K. Buczka (1933) o mapach Ukrainy W. Beauplana, rozprawę o atlasie Śląska z lat 1720–1752 Bogdana Horodyskiego sr. (2002) oraz wzorcową rozprawę Jana Szeligi o mapach Prus S. i J. Suchodolców (2004). Osobno należy wymienić tu na ogół krótkie, ale ważne doniesienia o dokonanych odkryciach nieznanych dotąd map lub ich wydań, np. o odkryciu kilku wersji mapy Polski A. Rizzi-Zannoniego przez Teresę Paćko (1974), odnalezieniu mapy rosyjskiej A. Jenkinsona przez Krystynę Szykułę (1990) lub ostatnim odkryciu dwóch rękopiśmiennych map województw K. Perthéesa przez Aldonę Ertman (2012).

Na specjalne wyróżnienie zasługują publikacje zawierające istotne innowacje metodyczne. Wspomnianą już zastosowaną przez H. Merczynga metodę badania dokładności dawnych map rozwinął twórczo Stanisław Pietkiewicz (1960, 1980) i jego uczniowie, zwłaszcza Jan Szeliga (1967). Z kolei siatkę zniekształceń do ustalania materiałów źródłowych użytych do opracowania badanej mapy wykorzystał S. Alexandrowicz (1984), a oryginalne spojrzenie na treści i funkcje ideowe dawnej kartografii Śląska zaprezentował w rozprawie *Visus Silesiae* Bogusław Czechowicz (2008). Należy tu wyeksponować bardzo ważną dla całej teorii kartografii rozprawę Janusza Gołaskiego *Kształtowanie się mapy wsi w Polsce do końca XVIII w. Studia nad genezą wielkoskalowej informacji kartograficznej* (1969).

Do „kamieni milowych” w rozwoju naszego piśmiennictwa z zakresu historii kartografii powinno się także zaliczyć uruchomienie poświęconych jej dwóch serii wydawniczych Biblioteki Narodowej. Są to „Zabytki Polskiej Kartografii” (6 zeszytów od 1978 r.) oraz „Studia i Materiały z Historii Kartografii” (21 tomów od 1982 r.). Nie można oczywiście pominąć ważnej serii „Z Dziejów Kartografii” (15 tomów od 1979 r.) oraz kwartalnika „Polski Przegląd Kartograficzny”, na którego warszawskich łamach (od 1969 r.) ukazały się dotychczas 172 artykuły i notatki z zakresu historii kartografii, nie licząc artykułów o zbiorach kartograficznych oraz kilkuset recenzji i sprawozdań.

Powyższe rozważania oraz dołączony wybiórczy wykaz prac, uznanych subiektywnie za godne zaliczenia do różnej rangi kamieni milowych w naszym piśmiennictwie z zakresu historii kartografii są jedynie wstępną próbą oceny naszego niemałego dorobku w tej dziedzinie. Okazją do głębszego i kompleksowego podsumowania naszych dotychczasowych dokonań może być zbliżająca się czterdziesta rocznica działalności Zespołu Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN.

Słowa kluczowe: historia piśmiennictwa kartograficznego, bibliografie kartograficzne, katalogi map i atlasów, Karol Buczek, Bolesław Olszewicz

Wybrane publikacje

- Alexandrowicz S., 1971, *Rozwój kartografii Wielkiego Księstwa Litewskiego od XV do połowy XVIII wieku*, Poznań; wyd. 2, 1989, Poznań; wyd. 3, 2011, Warszawa.
- Alexandrowicz S., 1974, *Nieświeski plan Moskwy z 1611 r.*, w: *Słowianie w dziejach Europy*, Poznań, s. 227–241.
- Alexandrowicz S., 1993, *Rozwój badań nad historią staropolskiej kartografii w latach 1918–1984*, w: *Polski dorobek historii kartografii*. „Z Dziejów Kartografii”, t. 6, Warszawa, s. 27–49.
- Babicz J.: 1993, *Nordeuropa in der Atlanten des Ptolemaeus*, w: *Das Danewerk in der Kartographieggeschichte Nordeuropas*, Neumünster, s. 107–128.
- Birkenmajer L.A., 1901, *Marco Beneventano, Kopernik, Wapowski a najstarsza karta geograficzna Polski*, „Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego AU” Seria 3, t. 1, s. 134–222.
- Buczek K., 1933, *Ze studiów nad mapami Beauplana (z powodu pracy R. Jacyka „Analiza mapy Ukrainy Beauplana”)*, „Wiadomości Służby Geograficznej”, r. 7, z. 1, s. 20–53.
- Buczek K., 1934, *Bernard Wapowski, der Gründer der polnischen Kartographie*. W: *Résumés des communications du Congrès International de Géographie*. Varsovie 1934, s. 61–63.
- Buczek K., 1935, *Prace kartografów pruskich w Polsce za czasów Stanisława Augusta na tle współczesnej kartografii polskiej*. „Prace Komisji dla Atlasu Historycznego Polski”, z. 3, s. 115–122.
- Buczek K., 1935, *Wołyń w dawnej kartografii. Wieki XV–XVIII*. „Rocznik Wołyński”, t. 4, s. 1–37.
- Buczek K., 1963, *Dzieje kartografii polskiej od XV do XVIII wieku. Zarys analityczno-syntetyczny*. Wrocław.
- Buczek K., 1966, *The history of Polish cartography from the 15th to the 18th century*. Wrocław.
- Buczek K., 2003, *Kartograf króla Stanisława Augusta. Życie i dzieła*, w: *Karol Perthées (1739–1815). Fizjograf pierwszej Rzeczypospolitej. Życie oraz działalność kartograficzna i entomologiczna*, „Rozprawy z Dziejów Nauki i Techniki”, t. 14, s. 21–134.
- Bujak F., 1900, *Początki kartografii w Polsce*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, t. 4, nr 2 (44), s. 180–186.
- Bujak F., 1903, *O średniowiecznych mapach żeglarskich*. „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego AU w Krakowie”, 1903, s. 190–264.

- Callier E., 1884, *Spis map geograficznych w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego*, Poznań.
- Centralny katalog zbiorów kartograficznych w Polsce, 1961–2000, t. 1–5, Warszawa.
- Czechowicz B., 2008, *Visus Silesiae. Treści i funkcje ideowe kartografii Śląska XVI–XVIII wieku*, Wrocław.
- Dzikowski M., 1940, *Katalog atlasów Biblioteki Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów Joachima Lelewela oraz map Polski*, Wilno.
- Ertman A., 2012, *Dwie rękopiśmienne mapy Karola Perthéesa w zbiorach Biblioteki Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, t. 44, nr 2, s. 141–147.
- Gawryszewski A., 1969, *Polskie mapy narodowościowe, wyznaniowe i językowe. Bibliografia (lata 1827–1967)*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 4, s. 3–154.
- Gołaski J., 1969, *Kształtowanie się mapy wsi w Polsce do końca XVIII w. Studia nad genezą wielkoskalowej informacji kartograficznej*, Warszawa.
- Grygorenko W., 1995, *Kartografia*, w: *Historia nauki polskiej, wiek XX. Nauki o Ziemi*, Warszawa.
- Gustawicz B., 1882, *Zarys historyczny kreślenia kart geograficznych*, „Sprawozdania c.k. Gimnazjum św. Anny za rok 1882”, Kraków.
- Homolicki M., 1843, *O planach Wilna jakim było w XVI wieku*. „Wizerunki i roztrząsania naukowe. Poczet nowy” II, t. 24, Wilno, s. 1–109.
- Horodyski B., 2002, *Dzieje Atlasu Śląska 1720–1752*, Warszawa.
- Imago Poloniae. Dawna Rzeczypospolita na mapach, dokumentach i starodrukach w zbiorach Tadeusza Niewodniczańskiego*, 2002, t. 1–2, oprac. K. Kozica, J. Pezda. Warszawa.
- Iwańczak W., 1990, *Tradycjonalizm i nowoczesność w kartografii średniowiecznej*. „Polski Przegląd Kartograficzny” t. 22, nr 4, s. 123–133.
- Jacyk R., 1932, *Analiza mapy Ukrainy Beauplana*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, r. 9, nr 35, s. 66–91.
- Janczak R., 1976, *Zarys dziejów kartografii śląskiej do końca XVIII wieku*, Opole.
- Katalog dawnych map Rzeczypospolitej Polskiej w kolekcji Emeryka Hutten Czapskiego i w innych zbiorach*, t. I: *Mapy XV–XVI wieku*, 1978, oprac. W. Kret; t. II: *Mapy XVII wieku*, 1992, oprac. T. Packo, D. Stachnał-Talanda, E. Gołąb-Jankowska, Wrocław.
- Konias A., 2000, *Kartografia topograficzna Śląska Cieszyńskiego i zaboru austriackiego do połowy XVIII wieku do początku XX wieku*, Katowice.
- Konopska B., 1994, *Polskie atlasy historyczne – koncepcje i realizacje*, Warszawa.
- Krassowski B., 1974, *Polska kartografia wojskowa w latach 1918–1945*. Warszawa.
- Lelewel J., 1852–1857, *Géographie du Moyen Age*, t. 1–4, Bruxelles 1852–1857.
- Medyńska-Gulij, 2011, *Graphic design techniques on maps from world atlases 1570–1662 and their influence on the creation of cartographic principles*, Poznań.
- Merczyng H., 1913, *Mapa Litwy z r. 1613 Ks. Radziwiłła Sierotki pod względem matematycznym i kartograficznym*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Wydział III”, r. 6, 1913, z. 6, s. 416–441.
- Modelska-Strzelecka B., 1959, *Ze studiów nad geografiją i kartografiją XV wieku*, „Czasopismo Geograficzne”, t. 30, 1959, z. 3, s. 287–335.
- Monumenta Poloniae Cartographica. fasc. 1: Originem imagines geographicæ Poloniae eiusque evolutionem saec. XVI demonstrans collegit Carolus Buczek*, 1939, Cracoviae.

- Olszewicz B., 1921, *Polska kartografia wojskowa. Zarys historyczny*, Warszawa.
- Olszewicz B., 1830, *Kartografia polska XV i XVI wieku. Przegląd chronologiczno-bibliograficzny*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, r. 8, nr 31, s. 147–168.
- Olszewicz B., 1931, *Kartografia polska XVII wieku. Przegląd chronologiczno-bibliograficzny*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, r. 9, nr 36, s. 109–138.
- Olszewicz B., 1932, *Kartografia polska XVIII wieku. Przegląd chronologiczno-bibliograficzny*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, r. 10, nr 38–39, s. 181–213 i 245–310.
- Olszewicz B., 1998–1999, *Kartografia polska XIX wieku. Przegląd chronologiczno-bibliograficzny*, t. 1–3, Warszawa.
- Paćko T., 1974, *Wersje tytułu i różnice w treści mapy Polski Rizzi Zannoniego*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, t. 6, nr 2, s. 77–81.
- Piasecka J., 1970, *Dzieje hydrografii polskiej do 1850 roku*. „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki”, t. 65, Wrocław.
- Pietkiewicz S., 1960, *Analyse de l'exactitude de quelques cartes du XVII-e, XVIII-e et XIX-e siècle, couvrant les territoires de l'ancienne Pologne*, „Przegląd Geograficzny”, t. 32, supl. s. 21–27.
- Pietkiewicz S., 1969, *50 lat kartografii niepodległej Polski*. „Polski Przegląd Kartograficzny”, t. 1, cz. pierwsza: nr 1, s. 5–12; cz. druga: nr 4, s. 7–12.
- Pietkiewicz S., 1980, *Studia nad dokładnością dawnych map ziem polskich. Trzy mapy z XVI i XVII wieku*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, Seria C: Historia nauk matematycznych, fizyczno-chemicznych i geologiczno-geograficznych”, z. 24, s. 35–116.
- Plany miast w polskich archiwach państwowych. Katalog*, 1996, oprac. M. Lewandowska, M. Stelmach pod kier. A. Tomczaka, Warszawa.
- Potocki J., 1796, *Memoire sur un nouveau periple du Point Euxin*, Wien.
- Ratajski L., 1965, *Polska kartografia ekonomiczna XX wieku*. „Prace Geograficzne”, nr 49, Warszawa.
- Sirko M., 1999, *Zarys historii kartografii*, Lublin.
- Skrycki R., 2008, *Dzieje kartografii Nowej Marchii do końca XVIII wieku*, Warszawa.
- Sobczyński E., 2000, *Historia służby geograficznej i topograficznej Wojska Polskiego*, Warszawa.
- Stelmach M., 1991, *Historia kartografii Pomorza Zachodniego do końca XVIII wieku*, Szczecin.
- Strzelczyk J., 1970, *Gerwazy z Tilbury. Studium z dziejów uczoności geograficznej w średniowieczu*. „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki”, t. 66, Wrocław.
- Szaniawska L., 1981, *Mapa jako dokument wiedzy o Afryce w dobie Odrodzenia*, „Studia i Materiały z Historii Kartografii”, t. 2, Warszawa.
- Szeliga J. 1967, *Dokładność szesnastowiecznych map wybrzeża polskiego*, „Zeszyty Geograficzne WSP w Gdańsku”, r. 9, s. 17–45.
- Szeliga J. 1982, *Rozwój kartografii Wybrzeża Gdańskiego do 1772 roku*, Wrocław.
- Szeliga J. 2004, *Działalność kartograficzna Samuela i Jana Władysława Suchodolców w Prusach w XVII i XVIII wieku*. Warszawa.
- Szykuła K., 1990, *Odnalezienie mapy Rosji Jenkinsona z 1562 roku*. „Polski Przegląd Kartograficzny”, t. 22, nr 3, s. 81–82.
- Zalewska-Lorkiewicz K., 1997, *Ilustrowane mappae mundi jako obraz świata. Średniowiecze i początek okresu nowożytnego*. Warszawa.

Milestones in the Polish literature on the history of cartography

S u m m a r y

The author undertakes an attempt to provide a review of the Polish literature on the history of cartography and, from a collection of over three thousand titles, he selects those which may be seen as milestones on the way to exploring the history of cartography, both with regard to the Polish lands and on the global scale. The aim is to help contemporary scholars to recall important, pioneering and fundamental works published either in Poland or by Poles during the last two centuries. Among those works are highly appreciated summaries of many years of research on the cartography of the entire country. Most notably, those include the monograph by K. Buczek (1962 and its English translations of 1966 and 1982), and works on the cartography of the country's major regions, e.g. the Grand Duchy of Lithuania (S. Alexandrowicz 1971, latest edition: 2012) and Silesia (J. Janczak 1976). There are also detailed assessments of the achievements of eminent cartographers, such as K. Buczek's assessment of the works by K. Perthées (Buczek 2003). There are also summaries of selected sections of cartography, such as military cartography (B. Olszewicz 1921, B. Krassowski 1973), as well as information about discoveries of theretofore unknown maps such as the map of Russia by A. Jenkinson of 1562 discussed by K. Szykuła (1990). A separate mention should be made of the works containing important methodological innovations. The first one on the list is the pioneering 1913 treatise by H. Merczyng on the 17th century map of the Grand Duchy of Lithuania, which became an inspiration for Polish researchers studying accuracy of old maps (S. Pietkiewicz, J. Szeliga).

Other milestones in exploring historical cartography also include some documentary works, notably *The Central Catalogue of Cartographical Collections in Poland* (Centralny katalog zbiorów kartograficznych w Polsce) – 6 volumes, 1961–2000.

As regards milestones in Polish writings on the history of cartography, the author also suggests including the launch of two important publishing series: *From the History of Cartography* (Z Dziejów Kartografii), edited by the Team for the History of Cartography at the Institute of the History of Science, Polish Academy of Sciences (16 volumes since 1979), and *Studies and Materials from the History of Cartography* (Studia i Materiały z Historii Kartografii) published by the National Library of Poland in Warsaw (21 volumes since 1982).

Key words: history of cartographic literature, cartographic bibliographies, catalogues of maps and atlases, Karol Buczek, Bolesław Olszewicz